

Kvalitetskrim

Torkil Damhaug
Ildmannen
 494 s. Oslo: Cappelen Damm, 2011.
 Pris NOK 379
 ISBN 978-82-02-36473-1

Ildmannen er Torkil Damhaugs tredje kriminalroman, etter *Se meg Medusa* (2007) og *Døden ved vann* (2008). Med sine to første bøker fikk han raskt ry som en forfatter av kvalitetsromaner, og han krysset med disse bøkene grensen mellom den mer «formelpregede» kriminalitteraturen og annen mer «høyverdig» skjønnlitteratur.

I *Ildmannen* tegner han lange tidslinjer samtidig som han går dypt inn i dagsaktuelle problemstillinger. Vi møter pakistanske Khalid Chadar, som i 1974 kommer til Norge for å arbeide. Han får arbeid på Stornes gård og forelsker seg i datteren på gården, et kjærlighetsforhold som selvsagt er umulig. Khalid ender opp i nærheten av Lillestrøm, henter sin kone i Pakistan og stifter familie.

Et tidshopp til 2003 presenterer oss for neste generasjons ungdommer, elever i siste videregående klasse i Lillestrøm. Einstøingen Karsten er realfagsgeni og sjakkspiller, og han og klassevenninnen Jasmine Chadar forelsker seg i hverandre. En nokså uskyldig forelskelse som likevel umiddelbart bringer familien hennes på banen. Hevn og æresbegreper kommer i søkelyset når den voldelige og halvkriminelle gjengen til Jasmeens bror Shahzad forsøker å ta Karsten. Dette driver Karsten i armene på en annen gruppe, ungdommer med det mål å gjøre slutt på det de anser som den islamske trussel. Samtidig skjer det en rekke branner, og i dette lukkede miljøet befinner altså også brannstifteren seg.

Handlingen, særlig i første del, er relativt langsom. Damhaug tar ingen snarveier. Han bruker god tid på å utvikle karakterene og beskrive miljøene. Et bredt og interessant persongalleri, i tillegg til en rekke tunge og aktuelle problemstillinger, inngår i plottet. Umulig kjærlighet, kulturkollisjoner, generasjonskonflikter, gjengkriminalitet, karakteravvik, deprivasjon, pyromani – dette og mye mer er viktige ingredienser. Dessuten annerledesheten, her i form av den innesluttede avvikerer med et patologisk tankesett ingen andre kjenner, og som etter 22.7. fikk større aktualitet enn Damhaug kunne ane mens han skrev.

Enda et tidshopp bringer oss til 2011. Handlingen gjør nå flere overraskende dreininger. Et særtrekk er i tillegg den nedtonede rollen politiet spiller. Enkelte av hovedpersonenes behov for avklaring og kunnskap om hva som egentlig skjedde i 2003, setter etterforskningen i gang. Hos politiet er saken henlagt.

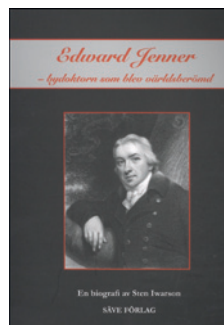
Damhaug er ikke forhenværende psykiater for ingenting. Det er åpenbart viktig at vi skal forstå *hvorfor* en forbrytelse kan skje, ikke bare hvordan. En av Damhaugs styrker har etter mitt skjønn nettopp vært evnen til å skape troverdige karakterer samt motivere handlingen slik at man faktisk tror på den.

For meg ble derfor det største overraskelsesmomentet at avslutningen var skuffende. Jeg opplevde ikke morderens motiver tilstrekkelig troverdige eller befestet i karakteren.

Totalvurderingen er likevel at dette er kvalitetskrim som hever seg over det meste av den «actionbølgen» som skyller over boklistene. *Ildmannen* anbefales, også til lesere som vanligvis ikke leser denne sjangeren.

Jorun Thørring Loennechen
 Trondheim

Vaksinasjonens far

Sten Iwarson
Edward Jenner
 Bydokteren som ble verdensberømt. 152 s, ill.
 Sävedalen: Säve förlag, 2011. Pris SEK 227
 ISBN 978-91-978108-2-1

Denne biografien om Edward Jenner (1749–1823), mannen som har fått æren for å stå bak koppevaksineringsen, begynner med en beskrivelse av koppens utbredelse og betydning i verden før vaksineringsens tid. Den avsluttes med en oppsummering av de siste tiårene med koppevaksineringsen – utryddelsestiden. Disse to delene setter hoveddelen, selve biografien, i perspektiv.

Edward Jenner levde og arbeidet det meste av sitt liv i landsbyen Berkeley nær Bristol. Fra han var 14 til han ble 21 år gikk han «i lære» hos en lege i nærheten, og deretter fortsatte han utdanningen i to år hos John Hunter (1728–93) i London, en av tidens mest kjente leger. Årene i London ga ham mange og viktige bekjentskaper. Han holdt i alle år nær kontakt med landets ledende, medisinske miljø, selv om han valgte å bo og arbeide på landet.

Der Jenner bodde, var det et kjent fenomen at den som hadde hatt kukopper, så ut til å være beskyttet mot kopper. Det var også gjort forsøk med å pøde kukopper på mennesker, men det var ikke blitt systematisk fulgt opp. Jenner forsøkte forgjeves å få kolleger med på et eksperiment om poding av kukopper, og til slutt gikk han løs på det alene. I 1796 tok han materiale fra utslettet hos en buedeide med kukopper og podet det på en åtte år gammel gutt. Seks uker senere inokulerte han gutten med koppemateriale og konstaterte at det ikke kom noen reaksjon. Han fikk imidlertid ikke publisert noen rapport om sitt eksperiment før to år senere, da en ny epidemi av kukopper ga ham mulighet til gjenta eksperimentet på en rekke personer.

I de følgende årene vant hans vaksineringsmetode stadig flere tilhengere, både i England og i andre land. Men motstanden var sterk, ikke minst i legekretser. Diskusjonene, intrigen og motstanden er beskrevet på en måte som tydelig viser at det på ingen måte var lettere å slå gjennom med sterke og uvanlige synspunkter den gang enn det er i dag. Forfatteren følger Jenner gjennom hans kamp og ære frem til han døde i 1823.

Bokens svenske er lettlest og med få faguttrykk. Mye av innholdet bygger på brev og artikler fra Jenners tid. De gjengis i originalform, slik at deler består av omtrent like mye engelsk som svensk. Det kan virke litt forvirrende, men gir samtidig et autentisk bilde av hendelsene, diskusjonene og ikke minst hvordan de ble opplevd. Forfatteren gir på den måten et godt bilde av det medisinske miljøet på den tiden, samtidig som han beskriver en av medisinenes viktige oppdagelser og dens endelige suksess – utryddelse av kopper nesten 200 år senere.

Hanne M. Nøkleby
 Divisjon for smittevern
 Nasjonalt folkehelseinstitutt